

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 8.3.2006
COM(2006) 105 galīgā redakcija

ZAĻĀ GRĀMATA

Eiropas stratēģija ilgtspējīgai, konkurētspējīgai un drošai enerģijai

{SEK(2006) 317}

SATURA RĀDĪTĀJS

1.	Enerģētikas stratēģija Eiropai. Līdzsvars starp ilgtspējīgu attīstību, konkurētspēju un energoapgādes drošību.....	3
2.	Sešas prioritārās jomas.....	5
2.1.	Enerģija izaugsmei un darbavietu radīšanai Eiropā. Eiropas gāzes un elektrības iekšējā tirgus izveides pabeigšana.....	5
2.2.	Iekšējais enerģijas tirgus, kas garantē energoapgādes drošību. Dalībvalstu solidaritāte.....	7
2.3.	Energoapgādes drošības un konkurētspējas jautājumu risināšana. Ceļā uz ilgtspējīgākiem, efektīvākiem un dažādotiem enerģijas veidiem.	9
2.4.	Integrēta pieeja cīņā ar klimata pārmaiņām.....	10
2.5.	Inovāciju rosināšana. Stratēģisks Eiropas enerģētikas tehnoloģiju plāns.....	13
2.6.	Ceļā uz saskanīgu ārējo enerģētikas politiku.....	14
3.	Secinājumi.....	17

ZALĀ GRĀMATA

Eiropas stratēģija ilgtspējīgai, konkurētspējīgai un drošai enerģijai

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. ENERĢĒTIKAS STRATĒGIJA EIROPAI. LĪDZSVARS STARP ILGTSPĒJĪGU ATTĪSTĪBU, KONKURĒTSPĒJU UN ENERGOAPGĀDES DROŠĪBU

Eiropā ir sākusies jauna enerģētikas ēra.

- *Steidzami ir vajadzīgi ieguldījumi. Lai apmierinātu gaidāmo enerģijas pieprasījumu un nomainītu novecojošo infrastruktūru, tikai Eiropā vien nākamajos 20 gados būs vajadzīgi aptuveni vienu triljonu euro lieli ieguldījumi.*
- *Mūsu atkarība no importa aug. Ja mēs nepaaugstināsim vietējās enerģijas konkurētspēju, nākamajos 20–30 gados aptuveni 70 % no ES enerģijas pieprasījuma segs ievesti produkti, salīdzinot ar tagadējiem 50 %; turklāt ievadumi būs no reģioniem, ko apdraud stabilitātes trūkums.*
- *Rezerves ir koncentrētas dažās valstīs. Patlaban aptuveni puse no ES patērētās gāzes tiek ieviesta tikai no trim valstīm (Krievijas, Norvēģijas, Alžīrijas). Turpinoties pašreizējām tendencēm, nākamajos 25 gados gāzes imports pieaugs līdz 80 %.*
- *Pieprasījums pēc enerģijas pasaulē aug. Ir paredzams, ka enerģijas pieprasījums pasaulē – un CO₂ emisijas – līdz 2030. gadam pieaugs par 60 %. Naftas patēriņš pasaulē kopš 1994. gada pieaudzis par 20 %, un paredzams, ka globālais naftas pieprasījums ik gadu palielināsies par 1,6 %.*
- *Naftas un gāzes cenas kāpj. Pēdējos divos gados ES tās ir pieaugušas gandrīz divkārt, un šim kāpumam seko attiecīgas elektroenerģijas cenu izmaiņas. Tas īpaši ietekmē patērētājus. Pieaugot globālajam pieprasījumam pēc fosilajām degvielām, aizvien garākām kļūstot piegādes ķēdēm un augot atkarībai no importa, augstās naftas un gāzes cenas, iespējams, nemazināsies. Tomēr tas var rosināt lielāku energoefektivitāti un inovācijas.*
- *Mūsu klimats kļūst siltāks. Saskaņā ar Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (IPPC) ziņām siltumnīcefekta gāzu emisijas pasauli jau padarījušas par 0,6 grādiem siltāku. Ja netiks veikti nekādi pasākumi, līdz gadsimta beigām temperatūra pieaugs par 1,4–5,8 grādiem. Visi pasaules reģioni, tostarp ES, piedzīvos nopietnu ietekmi uz tautsaimniecību un ekosistēmām.*
- *Eiropā vēl nav izveidoti pilnībā konkurējoši iekšējie enerģijas tirgi. Tikai tad, kad pastāvēs šādi tirgi, ES pilsoņi un uzņēmumi varēs izmantot visas energoapgādes drošības un zemāku cenu priekšrocības. Lai sasniegtu šo mērķi, jāattīsta savstarpējie savienojumi, jāizstrādā un praktiski jāievieš reglamentējošie noteikumi un stingri jāīsteno Kopienas konkurences noteikumi. Turklāt enerģijas nozares konsolidācijai jāpamatojas uz tirgus*

principiem, lai Eiropa sekmīgi risinātu aktuālos uzdevumus un veiktu tālredzīgas investīcijas nākotnei.

Šāda ir jaunā enerģētikas aina, kas mums paveras 21. gadsimtā. Tajā pasaules ekonomiskie reģioni ir atkarīgi viens no otra, nodrošinot energoapgādes drošību un stabilus ekonomiskos apstākļus, kā arī efektīvu rīcību cīņā pret klimata pārmaiņām.

Katrs no mums tieši saskaras ar situāciju enerģētikā. Piekļuve enerģijai ir svarīga ikdienas dzīves sastāvdaļa katram eiropietim. Iedzīvotājus ietekmē augstākas cenas, draudi energoapgādes drošībai un Eiropas klimata pārmaiņas. Ilgtspējīga, konkurētspējīga un droša enerģija ir ikdienas dzīves stūrakmeņi.

Šādā situācijā vajadzīga kopīga Eiropas rīcība. Valstu un valdību vadītāji 2005. gada oktobra un decembra augstākā līmeņa sanāksmēs to atzina un aicināja Komisiju rīkoties tālāk. Nesenie notikumi apliecinājuši, cik svarīgi ir risināt šo problēmu. Pieeja, kas balstīta tikai uz 25 atsevišķām enerģētikas politikām, nav pietiekama.

ES var piedāvāt palīdzību. Tā ir pasaules otrais lielākais enerģijas tirgus ar vairāk nekā 450 miljoniem patērētāju. Kopīgi rīkojoties, ES ir pietiekami ietekmīga, lai aizsargātu un nodrošinātu savas intereses. ES nav tikai mēroga priekšrocība; tās rīcībā ir arī dažādas rīcībpolitikas, lai risinātu jauno situāciju enerģētikas jomā. Tieši ES ir pasaules priekšgalā pieprasījuma pārvaldības, jaunu un atjaunojamu enerģijas veidu veicināšanas un zema oglekļa satura tehnoloģiju izstrādes ziņā. Ja ES jauno kopējo politiku atbalsta ar vienotu pozīciju enerģētikas jautājumos, Eiropa var vadīt globālos risinājumu meklējumus enerģētikas jomā.

Eiropai jārikojas steidzami, jo inovāciju ieviešana enerģētikas nozarē ir ilggadējs process. Tai arī jāturpina veicināt enerģijas veidu, izcelsmes valstu un tranzīta dažādību. Tādējādi tiks radīti apstākļi izaugsmei, darbavietas, lielāka drošība un labāka vide. Kopš Komisija sagatavojusi 2000. gada Zaļo grāmatu par energoapgādes drošību, darbs šajā jomā bijis sekmīgs, taču, ņemot vērā nesenos notikumus enerģijas tirgos, ir vajadzīga jauna Eiropas iniciatīva.

Šajā Zaļajā grāmatā izklāstīti ierosinājumi un iespējas, kas varētu būt visaptverošas Eiropas enerģētikas politikas pamatā. Aicinām pavasara Eiropadomi un Eiropas Parlamentu paust viedokli par šo grāmatu, ierosinot arī plašas sabiedriskās diskusijas. Pēc tam Komisija iesniegs konkrētus rīcības priekšlikumus.

Zaļajā grāmatā uzsvērtas sešas galvenās jomas, kur problēmu risināšanai nepieciešama aktīva rīcība. Kā pamatproblēma jānoskaidro, vai esam vienisprātis par nepieciešamību izstrādāt jaunu kopēju Eiropas enerģētikas stratēģiju un vai šīs stratēģijas galvenie principi ir ilgtspējība, konkurētspēja un drošība.

No tā izriet šādi jautājumi.

1. *Konkurētspēja un iekšējais enerģijas tirgus.* Vai esam vienojušies par patiesi vienota tirgus būtisko nozīmi kopējas Eiropas enerģētikas stratēģijas atbalstam? Kā novērst šķēršļus pašreizējo pasākumu īstenošanai? Kādi jauni pasākumi jāveic šā mērķa sasniegšanai? Kā ES var stimulēt nozīmīgas investīcijas, kas vajadzīgas enerģētikas nozarē? Kā nodrošināt, ka visiem eiropiešiem ir piekļuve enerģijai par saprātīgām cenām un ka iekšējais enerģijas tirgus palīdz saglabāt nodarbinātības līmeni?

2. Enerģijas veidu diversifikācija. Kā ES jārikojas, lai nodrošinātu, ka Eiropa kopumā veicina klimatam labvēlīgu energoapgādes diversifikāciju?
3. Solidaritāte. Kādi pasākumi veicami Kopienas līmenī, lai novērstu energoapgādes krīžu rašanos un vadītu krīzes, ja tās tomēr rodas?
4. Ilgspējīga attīstība. Kā ar kopēju Eiropas enerģētikas stratēģiju vislabāk risināt klimata pārmaiņu jautājumu, līdzsvarojot vides aizsardzības, konkurētspējas un apgādes drošības mērķus? Kāda turpmāka rīcība ir nepieciešama Kopienas līmenī, lai sasniegto pašreizējos mērķus? Vai vajadzīgi turpmāki mērķi? Kā ilgtermiņā nodrošināt drošu un prognozējamu ieguldījumu sistēmu tālākai tīru un atjaunojamu enerģijas avotu attīstībai ES?
5. Inovācijas un tehnoloģija. Kā jārikojas Kopienas un valsts mērogā, lai saglabātu Eiropai pasaules līdera vietu enerģijas tehnoloģijās? Ar kādiem instrumentiem to vislabāk var panākt?
6. Ārējā politika. Vai ir vajadzīga kopēja enerģētikas ārpolitika, lai ES varētu pārstāvēt vienotu pozīciju? Kā Kopiena un dalībvalstis var veicināt energoapgādes diversifikāciju, jo īpaši attiecībā uz gāzi? Vai ES vajadzētu attīstīt jauna veida sadarbību ar kaimiņvalstīm, tostarp Krieviju, un ar citiem pasaules lielākajiem ražotājiem un patērētājiem?

Eiropas enerģētikas politikas izstrāde ir ilgtermiņa uzdevums. Nepieciešami skaidri, taču elastīgi pamatprincipi; skaidri tādā ziņā, ka tā būtu kopēja pieeja, kas apstiprināta augstākajā līmenī, un elastīgi tālab, ka tie periodiski jāatjaunina. Liekot pamatakmeni šim procesam, Komisija ierosina regulāri Padomei un Parlamentam iesniegt **ES Enerģētikas stratēģisko pārskatu**, izklāstot šajā Zaļajā grāmatā ietvertos jautājumus. Tas būtu inventarizācijas un rīcības plāns pavasara Eiropadomei, ar ko pārraudzītu progresu un apzinātu jaunas problēmas un risinājumus visos enerģētikas politikas aspektos.

2. SEŠAS PRIORITĀRĀS JOMAS

2.1. Enerģija izaugsmei un darbavietu radīšanai Eiropā. Eiropas gāzes un elektrības iekšējā tirgus izveides pabeigšana

Droša, konkurētspējīga un ilgtspējīga enerģija nav sasniedzama bez atvērta un konkurējoša enerģijas tirgus, kurā uzņēmumi kļūst par Eiropas mēroga konkurentiem, nevis ieņem dominējošu stāvokli valsts tirgū. Ne protekcionisms, bet atvērti tirgi dos spēku Eiropai un ļaus tai sekmīgi cīnīties ar problēmām. Patiesi konkurējošs vienots Eiropas elektroenerģijas un gāzes tirgus ļautu samazināt cenas, uzlabot energoapgādes drošību¹ un stiprināt konkurētspēju. Tas arī sekmētu vides aizsardzību, jo uzņēmumi reaģētu uz konkurenci, slēdzot no enerģijas viedokļa neefektīvu ražotni.

Ar dažiem izņēmumiem 2007. gada jūlijā ikvienam ES patērētājam būs likumīgas tiesības elektroenerģiju un gāzi pirkt no ikviena piegādātāja Eiropā. Tas Eiropai sniedz lielu iespēju. Tomēr, kaut arī daudz paveikts konkurējoša tirgus izveidē, darbs vēl nav galā. Daudzi tirgi vēl

¹ "Lessons from liberalised electricity markets" (Liberalizētos elektroenerģijas tirgos gūtās atziņas). IEA, 2005.

aizvien nav pārnacionāli, un tajos dominē daži uzņēmumi. Vēl aizvien pastāv daudzas atšķirības starp dalībvalstu pieejām tirgus atvēršanai, kas kavē patiesi konkurētspējīga Eiropas tirgus izveidi, tostarp regulatoru pilnvaras, tīkla operatoru neatkarības līmenis attiecībā uz konkurences darbībām, tīkla noteikumi, līdzsvarošana un gāzes uzglabāšanas režīmi.

Līdz 2006. gada beigām visās dalībvalstīs tiks īstenota otrā elektroenerģijas un gāzes direktīva, un Komisija būs pabeigusi aptauju par konkurenci attiecībā uz Eiropas gāzes un elektroenerģijas tirgu darbību. Tad tiks pieņemts uz pilnīgu ietekmes novērtējumu balstīts galīgais lēmums par vajadzīgajiem papildu tiesību aktiem, jo īpaši lai nodrošinātu nediskriminējošu piekļuvi tīkliem, atbilstīgu pieejamo tīkla jaudu, gāzes un elektroenerģijas tirgu likviditāti un efektīvu regulēšanu. Tomēr jau tagad skaidrs, ka īpaša uzmanība pievēršama piecām būtiskām jomām.

i) Eiropas tīkls

Patērētājiem vajadzīgs vienots Eiropas tīkls, lai varētu veidoties īsts Eiropas elektroenerģijas un gāzes tirgus. To var panākt, nodrošinot kopējus noteikumus un standartus attiecībā uz jautājumiem, kas skar pārrobežu tirdzniecību. Šajos jautājumos sasniegts zināms progress, taču tas ir pārāk lēns.

Eiropas tīkla kodekss varētu rosināt saskaņotus vai vismaz līdzvērtīgus nosacījumus piekļuvei tīklam. Tas izpaužas kā kopēji noteikumi par regulēšanas jautājumiem, kas ietekmē pārrobežu tirgu. Speciālisti strādā, pirmo soli uz priekšu sperot reģionālā līmenī, jo īpaši enerģijas regulatori ar Eiropas Enerģijas regulatoru padomes un Eiropas regulatoru grupas starpniecību. Taču vajadzīgs turpmāks un straujāks progress, pirms visi patērētāji, gan juridiskās, gan fiziskās personas, varēs iegādāties elektroenerģiju un gāzi no piegādātājiem citās dalībvalstīs. Šajā nolūkā Komisija izpētīs, i) kas jādara, lai novērstu atšķirības starp valstu regulatoru attiecīgajām pilnvarām un neatkarību ii) vai esošie valstu regulatoru un valstu tīklu operatoru sadarbības veidi ir piemēroti, vai arī vajadzīgāka ciešāka sadarbība, izmantojot, piemēram, **Eiropas enerģijas regulatoru**. Šādam regulatoram būtu pilnvaras pieņemt lēmumus par kopējiem noteikumiem un pieejām, piemēram, Eiropas tīkla kodeksu, un tas darbotos kopā ar tīklu operatoriem. Arī **Eiropas Energotīklu centrs** varētu apvienot tīklu operatorus oficiālā struktūrā, lai palīdzētu izstrādāt Eiropas tīkla kodeksu.

ii) Prioritārs starpsavienojumu plāns

Barselonas Eiropadomē 2002. gadā valstu un valdību vadītāji vienojās minimālo starpsavienojumu skaitu starp dalībvalstīm palielināt līdz 10 %. Tomēr sekmes nav apmierinošas. Nav iespējams izveidot patiesi konkurējošu un vienotu Eiropas tirgu bez papildu fiziskās jaudas; tas ir īpaši svarīgi attiecībā uz tādām valstīm kā Īrija, Malta vai Baltijas valstis, kas tā arī paliks „enerģijas sala” – lielā mērā nošķirta no pārējās Kopienas. Tāpat vajadzīgi papildu elektroenerģijas starpsavienojumi starp vairākām teritorijām, un jo īpaši starp Franciju un Spāniju, lai starp šīm divām valstīm varētu izveidoties reāla konkurence. Jaunas investīcijas vajadzīgas arī gāzes tirgu infrastruktūrā. Vairākās dalībvalstīs jāveic pasākumi, lai atbrīvotu jaudu, kas saskaņā ar ilgtermiņa elektroenerģijas un gāzes līgumiem rezervēta bijušajiem vēsturiskajiem operatoriem. Starpsavienojumi ir būtisks solidaritātes mehānisms.

Jārosina privāti un valsts ieguldījumi infrastruktūrā un jāpaātrina apstiprināšanas procedūras. Jo lielāka ir Eiropas elektrotīkla starpsavienojamība, jo mazāka ir vajadzība pēc rezerves jaudas un mazākas ir izmaksas (laika gaitā). Tas ir būtiski laikā, kad Eiropas jaudas

pārpalikums kļūst par vēsturi. Komisija līdz 2006. gada beigām apzinās **individuālos pasākumus**, ko tā uzskata par svarīgiem **dalībvalstu līmenī**. Tiks apzināti arī turpmākie pasākumi **Kopienas līmenī**, piemēram, Eiropas komunikāciju tīklu instrumentu efektīvāka izmantošana.

Visbeidzot jāmin, ka šajā ziņā svarīgas ir attiecības ar Šveici – lielāko elektroenerģijas tranzīvalsti.

iii) Ieguldījumi ražošanas jaudā

Lai aizstātu novecojošo elektroenerģijas ražošanas jaudu un apmierinātu pieprasījumu, ES nākamajos 20 gados būs vajadzīgi nozīmīgi ieguldījumi. Tas ietver arī maksimālās slodzes jaudu. Jābūt vajadzīgajai rezervei, lai novērstu pārtraukumus brīžos, kad pieprasījums ir augsts, un ko var izmantot arī kā neregulāru atjaunojamās enerģijas avotu rezervi. Lai nodrošinātu savlaicīgus un stabilus ieguldījumus, vajadzīgs pareizi funkcionējošs tirgus, kas dod vajadzīgos cenu signālus, stimulus, stabilitāti no regulēšanas viedokļa un piekļuvi finansēm.

iv) Līdzvērtīgi konkurences apstākļi. Nošķiršanas nozīmība.

Pārvades un sadales nošķiršana no konkurences pasākumiem būtiski atšķiras līmeņa un efektivitātes ziņā. Tas nozīmē, ka praksē valstu tirgi nav vienlīdz atvērti godīgai un brīvai konkurencei. Otrās elektroenerģijas un gāzes direktīvas nosacījumi par nošķiršanu jāsteno pilnībā, ievērojot ne tikai burtu, bet arī garu. **Ja līdzvērtīgu konkurences apstākļu radīšanā netiks gūtas sekmes, jāapsver turpmāki pasākumi Kopienas līmenī.**

v) Eiropas rūpniecības konkurētspējas uzlabošana

Viens no iekšējā enerģijas tirgus vissvarīgākajiem mērķiem ir veicināt ES rūpniecības konkurētspēju, tādējādi sekmējot izaugsmi un darbavietu pieaugumu. Rūpniecības konkurētspējai vajadzīgi pareizi izstrādāti, stabili un prognozējami reglamentējoši noteikumi, kas balstīti uz tirgus principiem. Tādēļ enerģētikas politikā jādod priekšroka rentablām metodēm un jāpamatojas uz rūpīgu ekonomisku analīzi par dažādām politikas iespējām un to ietekmi uz enerģijas cenām. Droši pieejama enerģija par pieņemamām cenām ir ļoti būtiska. Ir svarīgi panākt integrētus un konkurējošus elektroenerģijas un gāzes tirgus ar minimāliem traucējumiem. Apzinot iespējas konkurētspējas veicināšanai visos attiecīgās nozares sektoros, svarīga loma būs augsta līmeņa grupai enerģētikas, vides un konkurētspējas jautājumos.

Tādēļ, piemēram, jāapsver, kāds būtu vispiemērotākais veids, lai ievērotu energointensīvas rūpniecības likumīgās vajadzības, vienlaikus nepārkāpjot konkurences noteikumus. Secinājumi par šo jautājumu tiks ietverti ziņojumā par iekšējo tirgu, ko plānots sniegt 2006. gada beigās. Turklāt jāapsver, kā vislabāk nodrošināt efektīvu koordināciju starp Komisiju, valstu enerģijas regulatoriem un valstu konkurences iestādēm.

2.2. Iekšējais enerģijas tirgus, kas garantē energoapgādes drošību. Dalībvalstu solidaritāte

i) Energoapgādes drošības stiprināšana iekšējā tirgū

Liberalizēti un konkurētspējīgi tirgi sekmē energoapgādes drošību, nozarē iesaistītajiem radot priekšstatu par ieguldījumiem labvēlīgu vidi. Tomēr tirgum jābūt pārredzamam un prognozējamam, lai konkurence būtu efektīva.

Īpaši svarīgs prognozējamības aspekts ir Eiropas energoinfrastruktūras fiziskā drošība pret dabas katastrofu vai terora draudiem, kā arī drošība pret politiskiem riskiem, tostarp piegāžu pārtraukumiem. „Viedo” elektrotīklu izstrāde, pieprasījuma pārvaldība un decentralizēta elektroenerģijas ražošana varētu palīdzēt pēkšņa deficīta gadījumos.

Tas norāda uz vairākiem darbības virzieniem nākotnē.

- **Eiropas Energoapgādes novērošanas centra** iespējami drīza izveide, lai uzraudzītu pieprasījuma un piedāvājuma tendences ES enerģijas tirgos, savlaicīgi konstatētu iespējamus trūkumus infrastruktūras un apgādes ziņā un ES līmenī papildinātu Starptautiskās Enerģētikas aģentūras darbu.
- **Tīklu drošības** uzlabošana ar pastiprinātu sadarbību un informācijas apmaiņu starp pārvades sistēmas operatoriem, vienojoties par kopīgiem Eiropas drošības un uzticamības standartiem. Izveidojot **oficiālāku pārvades sistēmu operatoru struktūru**, kas iesniedz ziņojumus ES enerģijas regulatoriem un Komisijai, varētu pamatoties uz darbu, kas jau aizsākts pēc 2003. gada elektroenerģijas padeves pārtraukumiem. Tas varētu pārtapt **Eiropas Energotīklu centrā**, kas pilnvarots apkopot, analizēt un publicēt attiecīgo informāciju, kā arī īstenot shēmas, ko apstiprinājušas attiecīgās reglamentējošās iestādes.
- Kas attiecas uz **infrastruktūras fizisko drošību**, jāapsver divas galvenās darbības jomas. Pirmkārt, **varētu izstrādāt mehānismu, lai lai sekmētu gatavību un spēju nodrošināt savlaicīgu solidaritāti un iespējamu palīdzību valstij, kas piedzīvo grūtības pēc būtiskas infrastruktūras bojājumiem.** Otrkārt, **varētu ieviest kopīgus standartus vai pasākumus infrastruktūras aizsardzībai.**

ii) *ES pieejas pārskatīšana attiecībā uz naftas un gāzes rezerves krājumiem un piegāžu pārtraukuma novēršana*

Naftas tirgus ir globāls tirgus, un ievērojamu piegāžu pārtraukumu gadījumā, pat tad, ja tie notiek vietējā vai reģionālā līmenī, ir vajadzīga globāla reakcija. Rezerves krājumu atbrīvošana, ko organizēja *IEA*, reaģējot uz viesuļvētru „Katrīna”, bija sekmīga. Tādējādi ikvienai noteiktākai Kopienas rīcībai šajā jomā jābūt saderīgai ar šo globālo mehānismu. Taču Kopienas reakcijai, ja *IEA* pieņem lēmumu par krājumu atbrīvošanu, jābūt saskaņotai. Jo īpaši to sekmētu jauna Komisijas likumdošanas iniciatīva, kas nodrošinātu, ka **regulārāk un pārredzamāk tiek publiskotas ziņas par Kopienas naftas krājumu stāvokli**, lai sekmētu pārredzamības uzlabošanu par naftas tirgiem.

Turklāt jāpārlūko **esošās direktīvas par gāzes un elektroenerģijas apgādes drošību**, lai nodrošinātu, ka tās spēj risināt iespējamus piegāžu pārtraukumus. Nesenā pieredze radījusi vairākus svarīgus jautājumus, tostarp, vai Eiropas gāzes krājumi ir pietiekami, lai segtu īstermiņa piegāžu pārtraukumus. Šajā pārskatā jāapsver arī, vai tiek doti attiecīgi signāli, kas rosinātu vajadzīgos ieguldījumus Eiropas gāzes un elektroenerģijas tirgos nākotnē, tostarp ieguldījumus apgādes drošībā un infrastruktūrā, lai būtu iespējama savstarpēja palīdzība. Tas cita starpā varētu ietvert **jaunu likumdošanas iniciatīvu par gāzes krājumiem**, kas ļautu ES uz īstermiņa ārkārtas gāzes piegāžu pārtraukumiem reaģēt tā, lai nodrošinātu dalībvalstu solidaritāti, tajā pašā laikā ņemot vērā atšķirīgās uzglabāšanas iespējas dažādās ES teritorijās.

2.3. Energoapgādes drošības un konkurētspējas jautājumu risināšana. Ceļā uz ilgtspējīgiem, efektīvākiem un dažādotiem enerģijas veidiem

Ikviena dalībvalsts un energouzņēmums izvēlas savu enerģijas veidu samēru. Tomēr vienas dalībvalsts izvēle neizbēgami ietekmē energoapgādes drošību tās kaimiņvalstīs un Kopienā kopumā, kā arī konkurētspēju un vidi. Piemēram:

- Lēmumi enerģijas ražošanā lielākoties vai pilnībā izmantot dabasgāzi vienā dalībvalstī būtiski ietekmē tās kaimiņvalstu energoapgādes drošību gāzes deficīta gadījumā.
- Dalībvalstu lēmumi saistībā ar kodolenerģiju var būtiski ietekmēt citas dalībvalstis attiecībā uz ES atkarību no ievestām fosilajām degvielām un CO₂ emisijām.

ES Enerģētikas stratēģiskais pārskats piedāvātu skaidras Eiropas vadlīnijas, kas vajadzīgas, lai pieņemtu valstu lēmumus par enerģijas veidu samēru. Tajā jāanalizē visas dažādu enerģijas avotu priekšrocības un trūkumi, sākot ar energoefektivitāti un vietējiem atjaunojamiem enerģijas avotiem, piemēram, vēju, biomasu un biodegvielām, mazajām hidroelektrostacijām, un beidzot ar akmeņoglēm un kodolenerģiju, un šo pārmaiņu ietekme uz Eiropu kopumā. Tā pamatā varētu izmantot standarta metodiku.

Piemēram, akmeņogles un brūnogles patlaban izmanto, lai saražotu aptuveni vienu trešo daļu no ES elektroenerģijas; laikā, kad noris klimata pārmaiņas, to izmantošana ir ilgtspējīga tikai tad, ja līdztekus tai izmanto komercializētu oglekļa piesaistīšanu un tīro ogļu tehnoloģijas ES mērogā.

Pārskatam jārosina arī pārredzama un objektīva diskusija attiecīgajās dalībvalstīs par kodolenerģijas nākotnes lomu ES. Patlaban kodolenerģiju izmanto, lai saražotu aptuveni vienu trešo daļu no ES elektroenerģijas, un, lai gan jāpievērš īpaša uzmanība kodolatkritumu un kodoldrošības jautājumiem, tas šobrīd ir lielākais praktiski oglekli neradošais enerģijas avots Eiropā. ES var sniegt būtisku ieguldījumu, nodrošinot, ka tiek apzinātas visas kodolenerģijas izmaksas, priekšrocības un trūkumi, tādējādi rosinot uz pietiekami plašu informāciju balstītas, objektīvas un pārredzamas diskusijas.

Turklāt būtu lietderīgi **vienoties par kopīgu stratēģisko mērķi**, līdzsvarojot ilgtspējīgas enerģijas izmantošanas, konkurētspējas un apgādes drošības uzdevumus. Mērķa izstrādē jāizmanto detalizēts ietekmes novērtējums, un tas kalpotu kā atskaites punkts, vērtējot pārmaiņas ES enerģijas veidu samērā, kā arī palīdzētu ES apturēt arvien pieaugošo atkarību no importa. Šāds mērķis varētu būt, piemēram, **noteikta mazākā pieļaujamā proporcija enerģijai, kas ražota no drošiem enerģijas avotiem ar minimālām oglekļa emisijām, vispārējā ES enerģijas sadalījumā**. Šis atskaites punkts atspoguļotu iespējamo importa atkarības risku, apzinātu vispārējos centienus ilgtermiņā attīstīt oglekli mazradošus enerģijas avotus un ļautu noteikt iekšējos pasākumus, kas ir svarīgi šo mērķu sasniegšanai. Tas ietver gan dalībvalstu tiesības izvēlēties dažādus enerģijas avotus, gan vajadzību iegūt tādu enerģijas veidu sadalījumu ES mērogā, kas atbilst enerģētikas pamatmērķiem. ES Enerģētikas stratēģisko pārskatu var izmantot, lai ierosinātu un uzraudzītu šādu mērķi, par ko vienojusies Padome un Parlaments.

2.4. Integrēta pieeja cīņā ar klimata pārmaiņām

Steidzami vajadzīga efektīva rīcība, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām, un ES jāturpina rādīt piemērs un galvenokārt darboties, lai panāktu visplašāko rīcību starptautiskā līmenī. Eiropai jārīkojas ambiciozi un koordinēti, lai veicinātu ES Lisabonas mērķu sasniegšanu.

ES jau ir avangardā tādu pieeju izveidē, kas ekonomisko izaugsmi nošķirtu no augošā enerģijas patēriņa. Tās pasākumi apvieno stingras likumdošanas iniciatīvas un energoefektivitātes programmas ar stimuliem konkurētspējīgas un efektīvas atjaunojamas enerģijas izmantošanai. Tomēr ES apņemšanās cīnīties pret klimata pārmaiņām ir ilgtermiņa apņemšanās.

Lai ierobežotu gaidāmo globālās temperatūras pieaugumu līdz saskaņotajam mērķim, proti, ne vairāk par 2 grādiem salīdzinājumā ar pirmsindustriālo laikmetu, globālajām siltumnīcefekta gāzu emisijām maksimums jāsasniedz ne vēlāk kā 2025. gadā, un pēc tam tās jāsamazina par vismaz 15 %, bet, iespējams, pat par 50 %, salīdzinot ar 1990. gada līmeni. Šis milzīgais izaicinājums nozīmē, ka Eiropai jārīkojas tagad, īpaši energoefektivitātes un atjaunojamās enerģijas jomā.

Ar atjaunojamiem enerģijas avotiem un energoefektivitāti saistīti pasākumi ne tikai risinās klimata pārmaiņu problēmu, bet arī sekmēs energoapgādes drošību un palīdzēs mazināt ES augošo atkarību no ievestās enerģijas. Tie varētu arī radīt daudzas augsti kvalificētas darbavietas Eiropā un saglabāt Eiropas tehnoloģisko vadību strauji augošā globālā nozarē.

Šajā ziņā **ES emisiju tirdzniecības mehānisms** ir elastīga un rentabla sistēma klimatam mazāk kaitīgai enerģijas ražošanai. ES emisiju tirdzniecības mehānisma pilnīga pārskatīšana dod iespēju paplašināt un uzlabot mehānisma darbību. Turklāt ES emisiju tirdzniecības mehānisms ir kodols, lai pakāpeniski paplašinātu globālo oglekļa tirgu, tādējādi sniedzot priekšrocības Eiropas uzņēmumiem.

i) Ar ierobežotiem resursiem sasniegt labāku rezultātu. Energoefektivitātes avangardā.

Konstruktīva energoefektivitātes politika nenozīmē, ka jāziedo komforts vai ērtības. Tas arī nenozīmē, ka jāsamazina konkurētspēja. Patiesībā efektīva politika šajā jomā nozīmē gluži pretējo – rentablus ieguldījumus, lai samazinātu enerģijas izšķērdēšanu, tādējādi paaugstinot dzīves līmeni un ietaupot līdzekļus, kā arī cenu signālus, kas sekmētu atbildīgāku, ekonomiskāku un racionālāku enerģijas izmantošanu. Uz tirgus principiem balstīti instrumenti, tostarp Kopienas energoresursu nodokļu sistēma, šajā ziņā var būt ļoti lietderīgi.

Kaut arī Eiropa jau ir viens no pasaules energoefektīvākajiem reģioniem, tā var panākt daudz vairāk. Komisija savā 2005. gada Zaļajā grāmatā par energoefektivitāti konstatēja, ka var ietaupīt aptuveni 20 % no ES izmantotās enerģijas, tādējādi par enerģiju iztērējot 60 miljardus euro mazāk, kā arī ievērojami sekmējot energoapgādes drošību un radot gandrīz miljonu jaunu darbavietu tieši iesaistītajās nozarēs.

Šajā ziņā lietderīgs instruments ir ES kohēzijas politika, kas kā energoefektivitātes mērķim tuvinošus uzdevumus atzīst atjaunojamo un alternatīvo energoresursu attīstību un investīcijas tīklos gadījumos, kad tas nav izdarāms atbilstoši tirgus principiem. Komisija aicina dalībvalstis un reģionus, gatavojot valsts stratēģiskos pamatprincipus un darba programmas laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam, efektīvi izmantot kohēzijas politikas sniegtās iespējas pašreizējās stratēģijas atbalstam.

Šogad Komisija iesniegs priekšlikumu par **Energoefektivitātes rīcības plānu**, lai izmantotu šo potenciālu. Šiem centieniem vajadzīgs nemitīgs atbalsts un apņēmība visaugstākajā politiskajā līmenī visā Eiropā. Daudzi instrumenti ir valstu pārziņā, piemēram, dotācijas un nodokļu atvieglojumi, un tieši valsts līmenī ir iespējams pārliecināt sabiedrību, ka energoefektivitāte var dot reālus ietaupījumus. Savukārt pasākumiem ES līmenī var būt izšķiroša ietekme, un rīcības plānā tiks ierosināti konkrēti pasākumi, lai līdz 2020. gadam izmantotu šo 20 % potenciālu.

Iespējamo pasākumu piemēri ir šādi.

- Ilgtermiņa energoefektivitātes kampaņas, tostarp par ēku, jo īpaši sabiedrisku ēku, energoefektivitāti.
- Ievērojami pūliņi, lai uzlabotu energoefektivitāti transporta nozarē, jo īpaši, lai strauji uzlabotu sabiedrisko transportu Eiropas lielākajās pilsētās.
- Finanšu instrumentu izmantošana, lai rosinātu komercbanku ieguldījumus energoefektivitātes projektos un energopakalpojumu uzņēmumos.
- Mehānismi, lai stimulētu ieguldījumus energoefektivitātes projektos un energopakalpojumu uzņēmumos.
- Eiropas mēroga „balto sertifikātu” sistēma, tirgū apgrozāmi sertifikāti, kas ļautu uzņēmumiem, kuri obligātos energoefektivitātes standartus izpilda ar uzviju, „pārdot” šos „panākumus” citiem, kas nav izpildījuši standartus.
- Lai patērētājiem un ražotājiem palīdzētu orientēties, vairāk uzmanības jāpievērš visu nozīmīgāko izstrādājumu, kas patērē enerģiju, tostarp ierīču, transportlīdzekļu un rūpniecisko iekārtu, energoefektivitātes novērtējumam un demonstrēšanai. Šajā jomā varētu noteikt minimālos rādītājus.

Visbeidzot, energoefektivitātei jāklūst par globālu prioritāti. Rīcības plānu var izmantot kā „atpēriena punktu”, lai rosinātu līdzīgus pasākumus visā pasaulē, cieši sadarbojoties ar *IEA* un Pasaules banku. **ES jāierosina un jāpopularizē starptautisks nolīgums par energoefektivitāti**, kurā iesaistītos gan attīstītās, gan jaunattīstības valstis, kā arī jāpaplašina „Energy Star” nolīgums.

ii) Atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanas palielināšana

Kopš 1990. gada ES iesaistījies ambiciozā un sekmīgā plānā kļūt par pasaules līderi atjaunojamās enerģijas jomā. Piemēram, pašreiz ES uzstādīto vēja enerģijas iekārtu jauda ir līdzvērtīga 50 ar akmeņoglēm darbināmu spēkstaciju jaudai, turklāt izmaksas pēdējo 15 gadu laikā samazinājušās uz pusi. ES atjaunojamās enerģijas tirgus gada apgrozījums ir 15 miljardi euro (puse no pasaules tirgus), tajā nodarbināti 300 000 cilvēki, un šī nozare ir viens no galvenajiem eksportētājiem. Cenu ziņā atjaunojamā enerģija sāk konkurēt ar fosilajām degvielām.

ES 2001. gadā vienojās, ka līdz 2010. gadam no atjaunojamiem enerģijas avotiem iegūtās elektroenerģijas īpatsvaram ES patērīnā jāsasniedz 21 %. 2003. gadā tā vienojās, ka līdz 2010. gadam vismaz 5,75 % no visa benzīna un dīzeļdegvielas jābūt biodegvielai. Vairākās valstīs novērojams straujš atjaunojamās enerģijas izmantošanas pieaugums, jo to atbalsta valstu politika. Tomēr saskaņā ar esošajām tendencēm, ES abus mērķus nerasniegs un

atpaliks no tiem par 1–2 procentu punktiem. Ja ES vēlas sasniegt savus ilgtermiņa mērķus saistībā ar klimata pārmaiņām un samazināt atkarību no fosilo degvielu importa, tai šie mērķi ir jāsasniedz un jāpārsniedz. Atjaunojamā enerģija jau ir trešais lielākais elektroenerģijas ražošanas avots pasaulē (pēc akmeņoglēm un gāzes), un tai ir potenciāls tālākai izaugsmei ar visām priekšrocībām vides un ekonomikas ziņā.

Lai izmantotu visu atjaunojamās enerģijas potenciālu, politikai jābūt atbalstošai un jo īpaši jārosina šādu enerģijas avotu konkurētspējas palielināšanās, tajā pašā laikā pilnībā ievērojot konkurences noteikumus. Kaut arī daži zema oglekļa satura vietējie enerģijas avoti jau ir stabili izmantojami, lai izmantotu citu, piemēram, šelfā ģenerētu vēja enerģiju, viļņu un plūdmaiņu enerģiju, vajadzīgs pozitīvs stimuls.

Visu atjaunojamās enerģijas potenciālu pilnībā izmantot varēs tikai tad, ja būs ilgtermiņa apņemšanās attīstīt un izmantot atjaunojamo enerģiju. Paralēli ES Enerģētikas stratēģiskais pārskatam Komisija iesniegs arī **Atjaunojamās enerģijas plānu**. Tas aptvers efektīvas ES atjaunojamo enerģiju avotu politikas galvenos elementus:

- **aktīvu praktisku pasākumu programmu**, lai nodrošinātu, ka tiek sasniegti esošie mērķi;
- **apsvērumus par to, kādi mērķi ir vajadzīgi pēc 2010. gada** (un kāda ir to būtība), lai nodrošinātu ilgtermiņa noteiktību nozarei un investoriem, kā arī aktīvas programmas un pasākumi, lai to realizētu; Visus šos mērķus var papildināt ar paplašinātiem darbības mērķiem attiecībā uz elektroenerģiju, degvielām un, iespējams, siltumapgādi;
- **jaunu Kopienas direktīvu par siltumapgādi un dzesēšanu**, kas papildina Kopienas enerģijas taupīšanas sistēmu;
- **sīki izstrādātu īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa plānu**, lai stabilizētu un pakāpeniski samazinātu ES atkarību no ievestās naftas. Tam būtu jābalstās uz pašreizējo Rīcības plānu par biomasas izmantošanu² un Stratēģiju biodegvielu jomā³;
- pētniecības un demonstrācijas iniciatīvas un iniciatīvas jaunu tehnoloģiju ieviešanai tirgū, lai **tīrus un atjaunojamus enerģijas avotus tuvinātu tirgum**.

Plāna pamatā būs rūpīgs ietekmes novērtējums, salīdzinot atjaunojamās enerģijas avotus ar citām pieejamām iespējām.

iii) Oglekļa uztveršana un ģeoloģiskā uzglabāšana

Oglekļa uztveršana un ģeoloģiskā uzglabāšana līdz ar tīrām fosilās degvielas tehnoloģijām ir trešā iespējamā nullei tuvu emisiju tehnoloģija. Patlaban to jau var ekonomiski izmantot uzlabotā naftas vai gāzes reģenerācijā. Tas var būt īpaši nozīmīgi valstīm, kas vēlas turpināt izmantot akmeņogles kā drošu un izplatītu enerģijas avotu.

Tomēr šai tehnoloģijai vajadzīgs atbalsts, lai radītu vajadzīgos ekonomiskos stimulus, sniegtu juridisku noteiktību privātajam sektoram un nodrošinātu vides integritāti. Ir vajadzīga pētniecība un attīstība un liela mēroga demonstrācijas projekti, lai samazinātu tehnoloģiju

² Komisijas paziņojums — „Rīcības plāns par biomasas izmantošanu” - COM(2005) 628, 7.12.2005.

³ Komisijas paziņojums — „ES stratēģija biodegvielu jomā” - COM(2006) 34, 8.2.2006.

izmaksas, savukārt tirgus stimuli, piemēram, emisiju tirdzniecība, var padarīt to par rentablu iespēju ilgtermiņā.

2.5. Inovāciju rosināšana. Stratēģisks Eiropas enerģētikas tehnoloģiju plāns.

Jaunu enerģētikas tehnoloģiju izstrāde un izmantošana ir ļoti nozīmīga, lai nodrošinātu energoapgādes drošību, ilgtspējību un rūpniecības konkurētspēju.

Pētniecība enerģētikas jomā devusi lielu ieguldījumu energoefektivitātes paaugstināšanā (piemēram, automašīnu motoriem) un enerģijas dažādošanā, izmantojot atjaunojamus energoresursus. Taču paredzamā izaicinājumu mēroga dēļ nepieciešami lielāki pūliņi.

Ir vajadzīga ilgtermiņa apņemšanās. Piemēram, pētniecības darbs pēdējos trīsdesmit gados ļāvis paaugstināt ogļu spēkstaciju efektivitāti par 30 %. ES līmenī to finansēt palīdzējis Ogļu un tērauda izpētes fonds. Turpmāka tehnoloģiju attīstība panāks nozīmīgu CO₂ emisiju samazinājumu.

Pētniecība var sniegt arī komerciālas iespējas. Energoefektīvas un zema oglekļa satura tehnoloģijas ir straujo augošs starptautisks tirgus, kas nākotnē būs miljardus euro vērts. Eiropai jānodrošina, ka tās nozares ir pasaules līderes šo jaunās paaudzes tehnoloģiju un procesu ziņā.

Septītajā pamatprogrammā atzīts, ka mūsu enerģētikas problēmām nelīdz viens risinājums, vajadzīgs plašs tehnoloģiju spektrs: atjaunojamās enerģijas tehnoloģijas, tīro ogļu tehnoloģijas un oglekļa uztveršanas un piesaistīšanas ieviešana plašā ražošanā, ekonomiski dzīvotspējīgas biodegvielas izstrāde transportam, jauni enerģijas vektori, piemēram, ūdeņradis, videi mazāk kaitējoša enerģijas izmantošana (piemēram, kurināmā elementi) un energoefektivitāte, kā arī attīstīta kodoldalīšanās un kodolsintēzes izstrāde, īstenojot *ITER* nolīgumu.

ES vajadzīgs **stratēģisks enerģijas tehnoloģiju** plāns, kam piešķirti atbilstīgi resursi. Tam ne tikai jāpaātrina daudzsološu enerģijas tehnoloģiju izstrāde, bet arī jāpalīdz veidot tādi apstākļi, lai šādas tehnoloģijas efektīvi un konstruktīvi ieviestu ES un pasaules tirgos. Jāveicina pētniecība jomās ar lielu enerģijas patēriņu – mājokļos, transportā, lauksaimniecībā, agrorūpniecībā un materiālu ieguvē. Iecerētais Eiropas Tehnoloģiju institūts varētu sniegt būtisku ieguldījumu šā mērķa sasniegšanā.

Plānam jāsekmē Eiropas līmeņa pētniecības centieni, lai novērstu valstu tehnoloģiju un pētniecības programmu pārklāšanos un pievērstos saskaņotajiem mērķiem ES līmenī. Uz rūpniecību vērstas Eiropas tehnoloģiju platformas saistībā ar biodegvielām, ūdeņraža un kurināmā elementiem, solāro enerģiju, tīru ogļu tehnoloģiju un elektrotīkliem palīdzēs izveidot kopīgi pieņemtas pētniecības programmas un attīstības stratēģijas.

ES jāapsver iespējas finansēt stratēģiskāku pieeju enerģētikas pētniecībai, aktīvāk turpinot integrēt un saskaņot Kopienas un valstu pētniecības un inovāciju programmas un budžetus. Izmantojot Eiropas tehnoloģiju platformu pieredzi un darbu, jāpūlcē augsta līmeņa intereenti un lēmumu pieņēmēji, lai kopīgi izstrādātu ES redzējumu par enerģētikas sistēmas pārmaiņām un paaugstinātu pētniecības pasākumu efektivitāti.

Vajadzības gadījumā, jo īpaši, lai izveidotu inovāciju „vadošos tirgus”, Eiropai būtu jāisteno liela mēroga integrēti pasākumi ar vajadzīgo kritisko masu, mobilizējot privātuzņēmumus, dalībvalstis un Eiropas Komisiju publiskās/ privātās partnerībās vai integrējot valstu un

Kopienas enerģētikas pētniecības programmas. Ar enerģiju saistītais ilgtermiņa *ITER* projekts un starptautiski koordinētā *Generation IV* iniciatīva, kurā cenšas izstrādāt vēl drošākus un ilgtspējīgākus reaktorus, ir saskaņotu ES darbību piemērs, lai sasniegtu konkrētus mērķus. Eiropai jāiegulda arī iespējamās nākotnes enerģijas veidos, piemēram, ūdeņraža un kurināmā elementos, oglekļa uztveršanā un uzglabāšanā, liela mēroga atjaunojamu enerģijas avotu tehnoloģijās, piemēram, koncentrētās saules termālās enerģijas tehnoloģijās, kā arī iespējās, kas nesīs augļus ilgākā laika posmā, piemēram, enerģijas ieguvē no metāna hidrātiem. Jāapsver, kā mobilizēt Eiropas Investīciju bankas resursus, lai sekmētu tirgum tuvu pētniecību šajā jomā, un kā paplašināt sadarbību globālu interešu jomās.

Pasākumi tehnoloģiju attīstības paātrināšanai un jauno enerģijas tehnoloģiju izmaksu samazināšanai jāpapildina ar politiskiem pasākumiem, lai atvērtu tirgu un nodrošinātu, ka tajā iekļūst esošās tehnoloģijas, kas efektīvi risina ar klimata pārmaiņām saistītās problēmas. Konkurencē ar tradicionālām tehnoloģijām un milzīgiem ieguldījumiem, kas iesaldēti esošajā enerģētikas sistēmā, kura lielā mērā balstīta uz fosilajām degvielām un centralizētu ražošanu, jaunās tehnoloģijas sastopas ar lieliem šķēršļiem. ES emisiju tirdzniecības mehānisms, zaļie sertifikāti, valdības regulēti tarifi par elektrības vienību, kas komunālo pakalpojumu uzņēmumam vai piegādātājam jāmaksā par atjaunojamu elektrību no privātiem ģeneratoriem, un citi pasākumi var nodrošināt, ka videi draudzīgas enerģijas ražošana, pārveide un izmantošana ir finansiāli izdevīga. Šādi pasākumi var dot spēcīgus politiskus signālus tirgum un veidot stabilu vidi, kurā ražotāji var pieņemt vajadzīgos lēmumus par ilgtermiņa ieguldījumiem. Arī programma „Saprātīga enerģija Eiropai” nodrošinās instrumentus un mehānismus netehnisko šķēršļu pārvarēšanai, kas traucē ieviest jaunas un efektīvas energotehnoloģijas.

2.6. Ceļā uz saskanīgu ārējo enerģētikas politiku

Lai risinātu enerģētikas problēmas, ar ko saskaras Eiropa, vajadzīga saskanīga ārējā politika, lai Eiropa varētu efektīvāk darboties starptautiskā vidē, risinot kopējās problēmas ar enerģētikas partneriem visā pasaulē. Saskanīga ārējā politika ir ļoti būtiska, lai nodrošinātu ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un drošu enerģiju. Tas būtu solis nākotnē un apliecinātu dalībvalstu apņēmību rast kopīgus risinājumus kopīgām problēmām.

Pirmais solis ir Kopienas līmenī vienoties par **ārējās enerģētikas politikas** mērķiem un pasākumiem, kas vajadzīgi gan Kopienas, gan valstu līmenī, lai šos mērķus sasniegtu. ES ārējās enerģētikas politikas efektivitāte un saskanība ir atkarīga no sekmēm, kas gūtas iekšējā politikā, un it īpaši no iekšējā enerģijas tirgus izveides. Iepriekšminētais **ES Enerģētikas stratēģiskais pārskats** var kalpot par pamatu kopīga redzējuma izstrādei. Tas būtu inventarizācijas un rīcības plāns Eiropadomei, ar ko pārraudzītu progresu un apzinātu jaunas problēmas un risinājumus. Paveiktā darba kontrolei jāizpaužas kā regulārām, oficiālām politiskām diskusijām Kopienas līmenī, kurās piedalītos dalībvalstis un Komisija; diskusiju veids vēl jāizstrādā. Tas sniegtu vienu atskaites punktu un atbilstīgu institucionālo veidolu visiem Eiropas enerģētikas nozares dalībniekiem gan Kopienas, gan valstu līmenī. Tas nodrošinātu ne tikai efektīvu informācijas apmaiņu, bet arī īstu pieejas koordinēšanu; tas ļautu ES faktiski „runāt vienā balsī”.

Attiecībā uz ārējo dimensiju šādas pieejas priekšrocības būtu ārkārtīgi lielas. Tā aptvertu vairākus galvenos mērķus un instrumentus.

i) Skaidra energoapgādes drošības un dažādošanas politika

Šāda politika ir vajadzīga gan visai ES, gan atsevišķām dalībvalstīm vai reģioniem, jo īpaši attiecībā uz gāzi. Šajā nolūkā iepriekš minētajā pārskatā varētu paredzēt **skaidri noteiktas prioritātes jaunas infrastruktūras uzlabošanai un veidošanai**, kas vajadzīga ES energoapgādes drošībai, proti, attiecībā uz jauniem gāzes un naftas cauruļvadiem un sašķidrinātas dabasgāzes (SDG) termināļiem, kā arī tranzītu un piekļuves nodrošināšanu esošajiem cauruļvadiem trešām pusēm. Piemēri ir neatkarīgas gāzes piegādes pa cauruļvadiem no Kaspijas jūras reģiona, Ziemeļāfrikas un Vidējiem Austrumiem uz ES centru, jauni SDG termināļi, kas apkalpotu tirgus, kurus patlaban raksturo konkurences trūkums starp gāzes piegādātājiem, un Centrāleiropas naftas cauruļvadi, kuru mērķis ir atvieglot naftas piegādes no Kaspijas jūras reģiona uz ES caur Ukrainu, Rumāniju un Bulgāriju. Turklāt pārskatā jāapzina konkrēti politiski, finansiāli un reglamentējoši pasākumi, kas vajadzīgi, lai aktīvi atbalstītu uzņēmumu iesaistīšanos šādos projektos. Jaunā ES–Āfrikas stratēģija, kas energosistēmu starpsavienojumus paredz kā prioritāru jomu, arī varētu palīdzēt Eiropai dažādot tās naftas un gāzes piegādes avotus.

ii) Enerģijas partnerības ar ražotājiem, tranzītvalstīm un citiem starptautiskiem nozares dalībniekiem

ES un tās enerģētikas partneri ir savstarpēji atkarīgi. Tas atspoguļojas vairākos konkrētos ES dialogos enerģētikas jomā ar vairākām ražotājvalstīm un tranzītvalstīm⁴. Tāpat enerģētikas jautājumi kļūst aizvien nozīmīgāki ES politiskajā dialogā ar citiem lielākajiem enerģijas patērētājiem (ASV, Ķīnu un Indiju), tostarp arī starptautiskos forumos, piemēram, G8. Šiem dialogiem jānoris saskaņā ar pārskatā piedāvāto kopīgo redzējumu.

a) Dialogs ar lielākajiem enerģijas ražotājiem/ piegādātājiem

ES ir iedibināts attiecību modelis ar lielākajiem starptautiskajiem enerģijas piegādātājiem, tostarp *OPEC* un Persijas līča sadarbības padomi. **Jauna iniciatīva būtu īpaši lietderīga attiecībā uz Krieviju**, ES nozīmīgāko enerģijas piegādātāju. ES, lielākā Krievijas enerģijas pircēja, ir būtisks un vienlīdzīgs partneris šajās attiecībās. Kopējas ārējās enerģētikas politikas izveide iezīmētu būtiskas izmaiņas partnerattiecībās enerģētikas jomā gan Kopienas, gan valstu līmenī. Patiesa partnerība sniegtu drošību un prognozējamību abām pusēm, brūģējot ceļu vajadzīgiem ilgtermiņa ieguldījumiem jaunās jaudās. Tā nozīmētu arī taisnīgu un savstarpēju piekļuvi tirgiem un infrastruktūrai, tostarp jo īpaši trešo pušu piekļuvi cauruļvadiem. Pamatojoties uz šiem principiem, jāsāk izstrādāt iniciatīva enerģētikas jomā. To varētu integrēt ES un Krievijas attiecību pamatdokumentos, ar ko 2007. gadā tiks aizstāts pašreizējais ES un Krievijas partnerības un sadarbības nolīgums. Turklāt aktīvākas pūles jāvelta G8 sarunām, lai nodrošinātu drīzu Enerģētikas hartas nolīguma ratifikāciju Krievijā, un sarunu noslēgšanai par Tranzīta protokolu.

⁴ Proti, Krieviju, Norvēģiju, Ukrainu, Kaspijas jūras baseina valstīm, Vidusjūras valstīm, *OPEC* un Persijas līča Sadarbības padomi.

b) *Viseiropas Enerģijas kopienas izveide*

Atbilstīgi Eiropas kaimiņattiecību politikai un tās rīcības plāniem (un papildus jau esošajam darbam, ko veic saskaņā ar Partnerības un sadarbības nolīgumiem un Asociācijas nolīgumiem) ES jau zināmu laiku ir paplašinājusi savu enerģijas tirgu, lai iekļautu tajā kaimiņvalstis un tās pakāpeniski tuvinātu ES iekšējam tirgum. “Vienotas reglamentējošas telpas” izveide Eiropā nozīmētu pakāpeniski izstrādāt kopējus tirdzniecības, tranzīta un vides aizsardzības noteikumus, tirgus harmonizāciju un integrāciju. Tā radītu prognozējamu un pārredzamu tirgu, kas stimulētu ieguldījumus un izaugsmi, kā arī piegāžu drošību ES un tās kaimiņvalstīm. Esošos politiskos dialogus, tirdzniecības attiecības un Kopienas finansēšanas instrumentus var pilnveidot; savukārt attiecībā uz citiem partneriem ir iespējas slēgt jaunus nolīgumus vai īstenot cita veida iniciatīvas.

Piemēram, balstoties uz Enerģijas kopienas līguma ar partneriem Dienvidaustrumeiropā, kā arī izveidojot ES un Magrebas elektroenerģijas tirgu un ES un Mašrekas gāzes tirgu, varētu izveidot **Viseiropas Enerģijas kopien**u, noslēdzot gan jaunu līgumu, gan divpusējus nolīgumus. Pievienoties Dienvidaustrumeiropas Enerģijas kopienas līgumam varētu rosināt dažus būtiski stratēģiskus partnerus, tostarp **Turciju un Ukrainu. Kaspijas jūras un Vidusjūras valstis** ir nozīmīgas gāzes piegādātājas un tranzīta maršruti. **Alžīrija** kļūst aizvien nozīmīgāka gāzes piegādātāja ES, un tas varētu norādīt uz īpašu partnerību enerģētikas jomā.

Jāņem vērā Norvēģijas, viena no ES svarīgākajiem stratēģiskajiem partneriem enerģētikas jomā, centieni ilgtspējīgi attīstīt resursus Eiropas ziemeļos un jāveicina tās iesaistīšanās Dienvidaustrumeiropas Enerģijas kopienā.

Šāda struktūra skaidrāk palīdzētu **veicināt vislabāko Kopienas ilgtermiņa ieguldījumu izmantojumu Eiropas enerģētikas tīklos** un to paplašinājumos, kas iekļauj trešo valstu partnerus, un palielināt to ES līdzekļu ietekmi uz energoapgādes drošību, kas veltīti enerģētikas nozarei trešās valstīs. Tas ir īpaši nozīmīgi saistībā ar jauno Kaimiņattiecību instrumentu un EIB un ERAB finansējumu. Šajā kontekstā ļoti būtiskas ir mērķsadarbības programmas un aizdevumu subsīdijas ārējai stratēģiskai energoinfrastrukturai.

iii) *Efektīva reaģēšana uz ārējām krīzes situācijām*

Jāapsver, kā vislabāk reaģēt uz ārējām enerģijas krīzēm. Nesenā pieredze saistībā gan ar naftu, gan gāzi liecina, ka Kopienai jāspēj ātri un pilnībā koordinēti reaģēt uz šādiem notikumiem. ES nav oficiāla instrumenta attiecībā uz ārējo energoapgādi. To varētu atrisināt, izveidojot **jaunu, oficiālu un mērķtiecīgu instrumentu, lai risinātu avārijas ārējo piegāžu jautājumus**. Tas varētu ietvert, piemēram, uzraudzības mehānismu, lai nodrošinātu agrīnas brīdināšanas sistēmu un stiprinātu reaģēšanas spēju ārējas enerģijas krīzes gadījumā.

iv) *Enerģētikas integrēšana citās politikās ar ārējo dimensiju*

Politiskā līmenī Eiropas kopējā ārējā enerģētikas politika ļaus labāk integrēt enerģētikas mērķus plašākās attiecībās ar trešām valstīm un attiecīgajās politikās. Tas nozīmē koncentrēšanos uz attiecībām ar partneriem, kas sastopas ar līdzīgiem izaicinājumiem enerģētikas un vides jomā, piemēram, ASV, Kanādu, Ķīnu, Japānu un Indiju, saistībā ar tādiem jautājumiem kā **klimate pārmaiņas, energoefektivitāte un atjaunojamie enerģijas avoti, jaunu tehnoloģiju izpēte un attīstība, piekļuve pasaules tirgum un investīciju tendences**, lielākai efektivitātei izmantojot starptautiskus forumus, piemēram, ANO, IEA un G8. Ja šīs valstis samazinās fosilo degvielu izmantošanu, tas nāks par labu arī Eiropas

energodrošībai. ES varētu ievērojami stiprināt divpusējo un daudzpusējo sadarbību ar šīm valstīm ar mērķi rosināt racionālu enerģijas izmantošanu visā pasaulē, samazināt piesārņojumu un rosināt rūpniecisko un tehnoloģisko sadarbību, lai izstrādātu, demonstrētu un izmantotu energoefektīvas tehnoloģijas, atjaunojamus enerģijas avotus un tīras fosilās degvielas tehnoloģijas ar oglekļa uztveršanu un ģeoloģisko uzglabāšanu. **Jo īpaši lielāki pūliņi jāpieliek, lai ģeogrāfiski paplašinātu ES emisiju tirdzniecības mehānismu,** un, kā minēts iepriekš, ES pirmais solis būtu **ierosināt un veicināt starptautisku energoefektivitātes nolīgumu.** Turklāt lielāka uzmanība jāpievērš sadarbībai tehnoloģiju jomā, jo īpaši ar citām enerģijas patērētājvalstīm.

Līdzīgā kārtā ir iespēja labāk izmantot **tirdzniecības politikas instrumentus,** lai veicinātu tādu mērķu sasniegšanu kā nediskriminējošs enerģijas tranzīts un drošākas ieguldījumu vides izveide. ES jāuzstāj par šīs jomas pašreizējo PTO noteikumu un principu precīzāku ievērošanu, un tie jāņem vērā divpusējo un reģionālo iniciatīvu izstrādē. Tas ietver, piemēram, noteikumus par tirgus atvēršanu, investīcijām, tiesisko konvergenci tādos jautājumos kā tranzīts un piekļuve cauruļvadiem, un konkurenci. Tādējādi ES pašreizējos un turpmākos nolīgumos ar trešām valstīm tiks iestrādātā noteiktākas tirgus principa normas attiecībā uz enerģētiku un enerģētikas jautājumiem, kas saistīti ar tirdzniecību.

v) *Enerģija attīstības veicināšanai*

Jaunattīstības valstīm piekļuve enerģijai ir galvenā prioritāte, un Zemsahāras Āfrikā piekļuve moderniem energopakalpojumiem ir vissliktākā pasaulē. Tajā pašā laikā tiek izmantoti tikai 7 % no Āfrikas hidroenerģijas potenciāla. ES jāveicina divpusēja pieeja, īstenojot Eiropas Savienības Enerģētikas iniciatīvu un palielinot energoefektivitātes nozīmību attīstības programmās. Koncentrēšanās uz atjaunojamās enerģijas un mikrorāžošanas projektu izstrādi, piemēram, varētu palīdzēt vairākām valstīm samazināt atkarību no ievestās naftas un uzlabot dzīves apstākļus miljoniem cilvēku. Kioto protokola tīras attīstības mehānisma īstenošana varētu stimulēt ieguldījumus šādos enerģētikas projektos jaunattīstības valstīs.

3. SECINĀJUMI

Šajā Zaļajā grāmatā minētas jaunas enerģētikas problēmas, ar ko saskaras Eiropa, izklāstīti jautājumi diskusijām un ierosināti iespējamie Eiropas mēroga pasākumi. Turpinot diskusijas, ir svarīgi rīkoties saskaņoti. Katra dalībvalsts izdarīs izvēli, pamatojoties uz saviem apsvērumiem. Tomēr savstarpēji atkarīgā pasaulē enerģētikas politikai katrā ziņā ir Eiropas dimensija.

Eiropas enerģētikas politikai jābūt vērstai uz **trim galvenajiem mērķiem.**

- *Ilgtspējība: i) attīstīt konkurētspējīgus atjaunojamus enerģijas avotus un citus zema oglekļa satura enerģijas avotus un nesējus, jo īpaši alternatīvas degvielas transportam, ii) samazināt enerģijas pieprasījumu Eiropā un iii) vadīt globālos centienus apturēt klimata pārmaiņas un uzlabot vietējo gaisa kvalitāti.*
- *Konkurētspēja: i) nodrošināt, ka enerģētikas tirgus atvēršana nāk par labu patērētājiem un tautsaimniecībai kopumā, vienlaikus rosinot vajadzīgos ieguldījumus tīras enerģijas ražošanā un energoefektivitātē, ii) mazināt augstāku starptautisko enerģijas cenu ietekmi uz ES tautsaimniecību un iedzīvotājiem un iii) gādāt, lai Eiropa izmanto visprogresīvākās enerģijas tehnoloģijas.*

- *Energoapgādes drošība: cīnīties pret ES augošo atkarību no ievestās enerģijas, i) izmantojot integrētu pieeju — samazinot pieprasījumu, diversificējot ES izmantotās enerģijas veidus, vairāk izmantojot konkurētspējīgu vietējo un atjaunojamo enerģiju un diversificējot ievestās enerģijas piegādes avotus un maršrutus, ii) veidojot sistēmu, kas rosinātu atbilstīgus ieguldījumus, lai apmierinātu augošo enerģijas pieprasījumu, iii) labāk sagatavojot ES rīcībai ārkārtas situācijās, iv) uzlabojot nosacījumus Eiropas uzņēmumiem, kas meklē piekļuvi globāliem resursiem un v) gādājot, lai visiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem būtu piekļuve enerģijai.*

Lai šos mērķus varētu īstenot, tie jāiestrādā vispārējā pamatdokumentā, pirmajā ES Enerģētikas stratēģiskajā pārskatā. To var papildināt ar **stratēģisko mērķi**, līdzsvarojot ilgtspējīgas enerģijas izmantošanas, konkurētspējas un apgādes drošības uzdevumus; piemēram, nosakot **mazāko pieļaujamo proporciju enerģijai, kas ražota no drošiem enerģijas avotiem ar minimālām oglekļa emisijām, vispārējā ES enerģijas sadalījumā**. Tas apvienotu dalībvalstu tiesības izvēlēties dažādus enerģijas avotus un vajadzību iegūt tādu enerģijas sadalījumu ES mērogā, kas atbilst enerģētikas trim pamatmērķiem.

Zaļajā grāmatā piedāvāti vairāki konkrēti priekšlikumi šo trīs mērķu sasniegšanai.

1. ES jāpabeidz iekšējo gāzes un elektroenerģijas tirgu veidošana. Šī rīcība var ietvert šādus pasākumus:

- Eiropas tīkla izveide, tostarp izmantojot Eiropas tīkla kodeksu. Jāapsver Eiropas regulatora un Eiropas Energotīklu centra izveides iespējas;
- pilnveidoti savstarpējie savienojumi;
- pamatdokumentu izstrāde jaunu investīciju veicināšanai;
- efektīvāka nošķiršana;
- konkurētspējas paaugstināšana, tostarp izmantojot labāku koordināciju starp regulatoriem, konkurences iestādēm un Komisiju.

Šie jautājumi jārisina prioritāri; līdz šā gada beigām Komisija pieņems galīgos lēmumus un nāks klajā ar konkrētiem priekšlikumiem par papildu pasākumiem, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu patiesi konkurētspējīgu Eiropas mēroga elektroenerģijas un gāzes tirgu izveides ātru pabeigšanu.

2. ES jānodrošina, ka tās iekšējais enerģijas tirgus garantē apgādes drošību un solidaritāti starp dalībvalstīm. Pie konkrētiem pasākumiem pieder

- pašreizējo Kopienas tiesību aktu par naftas un gāzes krājumiem pārskatīšana, koncentrējoties uz šobrīd aktuālajiem jautājumiem;
- Eiropas Energoapgādes novērošanas centra izveide, palielinot energoapgādes drošības jautājumu pārredzamību ES;
- tīkla drošības pilnveidošana, palielinot sadarbību starp tīkla operatoriem, un, iespējams, oficiālas Eiropas tīkla operatoru struktūras izveide;
- lielāka infrastruktūras fiziskā drošība, iespējams, izmantojot kopīgus standartus;

- uzlabota enerģijas krājumu pārredzamība Eiropas līmenī.
3. **Kopienai nepieciešamas Kopienas mēroga diskusijas par dažādiem enerģijas avotiem**, tostarp par izmaksām un ieguldījumu klimata pārmaiņās, lai pārliecinātos, ka ES enerģijas sadalījumā ievēroti energoapgādes drošības, konkurētspējas un ilgtspējīgas attīstības mērķi.
4. **Eiropai klimata pārmaiņu problēma jārisina atbilstīgi Lisabonas mērķiem.** Komisija Padomei un Parlamentam varētu ierosināt šādus pasākumus:
- i) skaidrs mērķis aktualizēt energoefektivitāti, izvirzot uzdevumu ietaupīt 20 % enerģijas, ko ES nemainīgā situācijā patērētu līdz 2020. gadam, un vienojoties par virkni kopīgu pasākumu šā uzdevuma sasniegšanai, tostarp paredzot
 - efektivitātes kampaņas, tostarp ēkām,
 - finanšu instrumentu un investīciju stimulēšanas mehānismu izmantošanu,
 - aktualizētus centienus transporta jomā,
 - „balto sertifikātu” tirdzniecības sistēmu Eiropā,
 - labāku informāciju par dažu ierīču, transportlīdzekļu un ražošanas iekārtu energopatēriņa rādītājiem un, iespējams, minimālos pieļaujamos rādītājus;
 - ii) atjaunojamo energoresursu ilgtermiņa plāna pieņemšana, tostarp
 - pastiprināti centieni pašreizējo mērķu sasniegšanai,
 - nepieciešamo mērķu pēc 2010. gada apsvēršana,
 - jauna Kopienas direktīva par siltumapgādi un dzesēšanu,
 - sīki izstrādāts plāns, lai stabilizētu un pakāpeniski samazinātu ES atkarību no ievestās naftas,
 - iniciatīvas tīru un atjaunojamo energoresursu tuvināšanai tirgum.
5. **Stratēģisks enerģijas tehnoloģiju plāns**, kurā optimāli apkopotu Eiropas resursi, izmantojot Eiropas tehnoloģiju platformas un iespējas izveidot kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas vai kopīgus uzņēmumus, lai attīstītu enerģētikas inovāciju vadošos tirgus. To cik vien iespējams drīz jāiesniedz apstiprināšanai Eiropadomē un Parlamentā.
6. **Kopīga enerģētikas ārpolitika.** Lai reaģētu uz augstajām un nepastāvīgajām enerģijas cenām, pieaugošo atkarību no importa, arvien lielāko enerģijas pieprasījumu pasaulē un globālo sasīšanu, ES skaidri jādefinē ārējā enerģētikas politika un tai vienoti jāseko gan valsts, gan Kopienas līmenī. Šajā sakarā Komisija ierosina:
- noteikt Eiropas prioritātes jaunas infrastruktūras būvniecībai, kas vajadzīga ES energoapgādes drošībai;

- izstrādāt Viseiropas Enerģijas kopienas līgumu;
- izveidot jaunu enerģētikas partnerību ar Krieviju;
- izstrādāt jaunu Kopienas mehānismu, kas ļautu ātri un saskaņoti reaģēt uz ārējām energoapgādes krīzes situācijām, kas ietekmē ES apgādi;
- padziļināt enerģētisko saikni ar galvenajiem ražotājiem un patērētājiem;
- vienoties par starptautisku energoefektivitātes nolīgumu.